

Leons Paegle

GADSIMTU SEJAS

4 KOLEKTIVAINAS

VĒSTURES PERSPEKTIVĀ AR PROLOGU

IEVADGĀJIENS

Pilsēta. Nami karogoti. Gājiens. Iet cauri pilsētai pa apdzīvotākām ielām, apstājoties krustielās un laukumos. Priekšā vienības karogs. Vairākās vietās plakati ar lozungiem. Aiz karoga automobiļi un pajūgi vītnēs un zaļumos. Viņi ved orķestri, kas spēlē vienības un brīvības dziesmas, kori, aktierus un citus svētku aktīvos dalībniekus. Daži jāzīd zirgos, citi iet kājām. Aktīvie svētku dalībnieki attiecīgos kostimos, atspoguļojot dažādu laikmetu sejas. Aiz viņiem pārējie svētku dalībnieki. No viņiem daudzi karnevala uzvalkos gan vēsturiskā, gan satiriskā gaumē. Atskan dziesmas un muzika. Reizēm tiek izsaukti daži lozungi. Gājienam apstājoties, no automobiļiem, pajūgiem un zirgu muguras runā dzejas. Gaisā ir saule un gaviles.

Gājiens iedvesmo skatītājus un rauj tos līdzī.

IZRĀDES VIETA

Dārzs vai laukums. Vidū izrādes vieta. Uz tās sevišķs paaugstinājums, uz kuru no visām pusēm ved platas kāpnes. Izrādes vietu plašā puslokā ieslēdz, pieskaņojot dārzu kolektīvainu saturam, eģiptiskā, grieķiskā, viduslaiku un kapitalistiskā laikmeta uzceltnes. Šīs uzceltnes rāda sava laikmeta raksturīgo seju, apvienojot arhitektūras, tēlniecības un glezniecības elementus. No uzceltnēm nāk zināma laikmeta tēlotāji un atkal atgriežas viņās. Plakati ar uzrakstiem paskaidro nesaprotamo. Visu mākslu vienība un harmonija valda dārzā.

PROLOGS

Parādās trīs taurētāji, kuri simbolizē Pagātņi, Tagadņi un Nākotņi, uzkāpj uz paaugstinājuma pa trim kāpnēm un taurē uz trim pusēm. Lasās kopā apkārtņē izklīdušie ļaudis. Uz paaugstinājuma parādās autors.

Autors.

Esiet sveikti

Visi, kas vēlaties

Ikdienu aizmirst dailes spārnotā tīksmē,

Nogrimt kā sudraba ezerā

Dziļi skanošā liksmē,

Visi, kas atziņas meklē,

Spārni kam nemirkst apmieres seklē,

Cīņu kas alkst, pasauli jaunu grib celt,

Drosmi un sajūsmu izrādē šinī sev smelt, —

Esiet sveikti!

Šodien jūs redzēsiet gadsimtu atsegtās sejas,

Valdošo šķiru mūžīgo baudu, dziesmas un dejas,

Apspiesto darbu, postu un sāpes,

Brīvības slāpes;

Eģiptes priesterus plēsīgi viltīgos,

Kuriem tūkstošu tūkstoši strādā;

Ziedošās Grieķijas pilsoņus ciltīgos,

Vergi kam gādā

Dzīvi, kas izskan kā dzīru galda

Muzika salda;

Mūkus, kas norautu labprāt no debesīm sauli;

Bruņņiekus, kuriem caur gadsimtiem kliedz

Lāstus nokauto zemnieku kauli,

Krusta un zobena naidu pret garu;

Nāvi un karu,

Pasaules karu,

Ņirdzīgi smejojot ko darbļaudīs kapitāls sveiž,

Spiestuvē met tos kā gatavus augļus un spiež;
Cīņu,
Mūžīgo cīņu,
Kura kā liesma no Eģiptes lejām līdz mūsu pilsētai
šaujas,
Izaug un pēkšņi kā negaiss pār veco pasauli graužas.
Simtreiz kas krituši, cietumos sagrauzti,
Uzveikti, salauzti,
Ceļas no jauna un veicējus dragā.
Dzirdiet, kā darbļaužu uzvaru pūš
Dimdošā ragā!

*Taurētāji taurē uz trim pusēm. Autors nokāpj ļaudīs. Trīs
taurētāji nokāpj pa trim kāpnēm.*

PIRMĀ AINA

No eģiptiskās uzceltnes paaugstinājumam tuvojas eģiptiešu procesija. Pa priekšu iet virspriesteris baltās drānās, ar zizli rokā. Aiz viņa priesteri nes laivas veidīgu, ar čūsku apvītu šķirstu, kurā atrodas dieva Amon-Ra tēls. Aiz priesteriem augstmaņi, fleitisti, sievietes ar tarkškiem un dejotājas. Šķirsts ar Amon-Ra tēlu tiek nolikts uz paaugstinājuma, ļaudīm zemu klanoties. Šķirsta priekšā iedegas ziedokļa uguns. Virspriesteris nostājas aiz tā uz paaugstinājuma. Pārējie puslokā ieslēdz viņu.

Virspriesteris paceltām rokām.

Nu esi sveicināts, tu rīta saules dievs,
Tu vakarsaules dievs, tu kungs pār abām zemēm!

Ļaudis, dziļi klanīdamies.

Sveiks, Hor! Sveiks, Amon-Ra! Sveiks, Atum!

Virspriesteris.

Tu esi dieva dēls un debess pirmdzimtais,
Caur tavu vārdu fenikss atjaunojas
Un gaviļspārniem zemi aplido.
Lai slava tev!

Ļaudis.

Lai slava, slava, slava tev!

Virspriesteris.

Dzeļ tava čūska visus ienaidniekus,
Kas virszemē un apakšzemē dzīvo.
Lai iznīkst Apaps, Zets lai bojā iet!

Ļaudis.

Lai aiziet bojā Zets, lai Amons mūžam dzīvo!

Virspriesteris.

Tu labprātības kungs, tu mīlas pilnais,
Mēs tevi slavējam, kad liesmo rīta ausma,
Plūst zilā debess straume tev gar laivu,
Un staru sudrabā mirdz okeans.

Ļaudis.

Tev slava, Hor! Tev slava, rīta saule!

Virspriesteris.

Mēs dziedam tev, tu liesmo augsti gaisā,
Tu staru bultām gaiņā ienaidniekus
Un tumsas pūķi dziļi lejā triec!

Ļaudis.

Tev slava, Amon-Ra! Tev slava, dienas saule!

Virspriesteris.

Mēs tevi slavējam, kad krēslo vakarblāzma,
Kad mierīgs jaunai dzīvei mirsti tu
Un, dziesmām skanot, jūras viļņos laidies,
Kur gaida vakarlaiva gaviļpilna.

Ļaudis.

Tev slava, slava, Atum — vakarsaule!

Virspriesteris.

Mēs tevi teicam, grimstot apakšzemē,
Tu spīdi mirušiem, kas acis ver
Un, rokas paceldami, apsveic tevi!

Ļaudis.

Sveiks esi, Ozir, kungs pār mirušiem!
Ak, žēlo mūs, ak, atņem mūsu mokas!

Virspriesteris.

Tiek atvieglotas viņu ciešanas.
Tie tavu laivu velk pa apakšzemi,
Kur klusums mīt un, spārnus sakļāvis,
Dus vējš un nekustina laivas buras.

Ļaudis, *kustībām attēlodami laivas vilkšanu.*

Tev slava, slava, Amon — daudzveidi!

Virspriesteris *kaisa vīrāku uz ziedokļa.*

Tad ņem šo ziedu, Hor, ņem smaržu, Amon-Ra,
Un ļauj mums, saldi reibstot, līksmoties,
Ļauj dejā griezties, mīlēt, vīnu dzert
Un saldi līksmās dziesmās aizmirsties.

Ļaudis dzied.

Sviniet gaviļu dienu,
Uzvelciet smalklinu drānas,

Mirrēm iesvaidiet galvas,
Saņemiet dievu brīnišķās balvas,
Izejiet ļaudīs, skaisti un smaidoši,
Atveriet sirdis, saldprieka gaidoši!
Starošām sejām sviniēt gaviļu dienu,
Ļaujiet, lai spēlē jums priekšā un dej,
Dzirkstošo vīnu lai kausos jums lej,
Iekāms riet saule aiz vakaru kalniem,
Aizvedot dvēseli Ozira zemē,
Kura vairs atpakaļ nedod neviena...
Līksmojiet, kamēr vēl diena!

*Fleitisti sāk spēlēt, un ļaudis ritmiski kustas muzikai līdzī.
Parādās divi melni vergi, nesdami vīnu un kausus un
sniedz pildītos kausus klātesošiem. Pēdējie dzer, turpinā-
dami ritmiskās kustības.*

*Tad iznāk uz priekšu dejojājas tarkšļķiem rokās un uzsāk
deju. Visi ļaudis, izņemot virspriesteri, sit taktī līdzī
plaukstas.*

Virspriesteris, uz skatītājiem rādīdams.

Lūk, svešas tautas nāk un dzirdēt grib
Par mūsu bagātību, spēku, slavu.
Tad stāstiet viņiem, priesteri, par to,
Jo zemes virsū nav un nebūs tautas,
Kas slavā varētu mums līdzināties.

Pirmais priesteris.

Es faraona slavu gribu teikt,
Jo viņa slava — visas zemes slava.
Viņš ir kā lauva, viņa ienaidnieki
Dreb it kā kazas nikna vērša priekšā,
Tam zirgi straujāki par vanagiem,
Viņš zemi nes ar savu plecu spēku,
Ik loceklis tam pilns ar saules garu,
Viņš spēka kungs, lai viņam slava, slava!

Ļaudis paceltām rokām dziļi klanās.

Lai slava, slava, slava faraonam.

Otrais priesteris.

Skaista ir zeme, kurā mēs mītam.
Zelta kvieši aug mūsu druvās,

Mūsu dīķi ir zivju pilni,
Krasti ir apklāti sudraba smiltīm,
Laukos aug stādi, kas garšo pēc medus,
Kuru vāc bites rasotās pļavās,
Viģes un olives briedušas dārzos,
Granatāboli vizuļo saulē,
Ienākas vīnogas, saldās kā mīla.

L a u d i s.

Skaista ir Ēģipte, Ēģiptei slava!

V i s i p r i e s t e r i.

Mēs esam priesteri, mums dievi atklājuši
Savu prātu,
Mums rokās doti zemes likteņi,
Mēs zinām saules gaitas
Un zvaigznēs lasām dienas nākošās.
Caur mūsu muti runā Amon-Ra,
Mēs viņa veidu nesam savās sejās,
Viņš mūsu dvēselēm dod saskaņu,
Mēs tikai zinām īsto gudrību.

*Šinī brīdī paaugstinājumam tuvojas cits gājiens. Tie ir
ēģiptiešu zemnieki un vergi. Smagi zemi kājām stam-
pādami, tie dzied drūmu darba dziesmu.*

Z e m n i e k i u n v e r g i.

Miniet, vērši, kuliet, vērši,
Salmus dabūsiet par darbu,
Zelta kvieši — tie būs kunga!
Miniet, vērši, kuliet, vērši,
Atpūta ir kunga tiesa,
Jūsu tiesa — darbs un runga!
Mēs — tie vērši, jūs — tie kungi!

A u g s t m a n i s i z s k r i e n u z p r i e k š u.

Ko jūs šē meklējat? Pie darba, prom
Uz akmens lauztuvēm un ķieģeļnīcām,
Uz vīna spiestuvēm un piramidām!

Z e m n i e k i n o k r ī t c e ļ o s i e p r e t i m A m o n a š ķ i r s t a m.

Ak, aizstāv', Amon-Ra, ak, žēlo mūs!

Augstmanis *dusmās*.
Es teicu — prom, vai saukšu kareivjus
Un pavēlēšu jūs kā mālus mīt!

Virspriesteris.
Jel pacietieties, augstais kungs, pie dieva
Šie ļaudis nāk, un dievs grib uz klausīt.
Es klausos, ļaudis, ko jūs gribat teikt?

Zemnieks *pieceldamies*.
Tārps ņēma pusi no ražas, hipotams otru,
Izēda peles, uzbruka siseņi,
Samina lopi, izknāba zvirbuļi!

Zemnieki.
Vai, vai, vai zemniekam!

Zemnieks.
Rakstītājs atbrauc, prasīdams tiesu:
Valdniekam vajaga, priesteriem vajaga,
Augstmaņiem vajaga, atdodi ražu!

Zemnieki.
Vai, vai, vai nabagam!

Zemnieks.
Nav tiem ko dot, klētis ir tukšas.
Saista tie zemnieku, dauza ar spieķiem,
Pinekļus uzliek sievai un bērniem,
Iemet to upē ar galvu uz leju!

Zemnieki.
Vai, vai, vai!

Virspriesteris.
Tas, mīlie ļaudis, tā no dieviem nolikts,
Ka jums ir jāstrādā priekš zemes kungiem,
Jo tie no visām briesmām sarga jūs,
Jums zemi dod un māca gudrībās,
Un par jums izlūdz dievu žēlastību.
Ar mieru ejiet. Ra lai palīdz jums
Ar pacietību visas nastas panest.
Es viņa vārdā visiem apsolu

Pēc nāves dzīvi dārzos ēnainos
Un skaidru ūdeni no dievu akas.

Nemiens starp zemniekiem.

Zemnieks.

Ak augstais kungs, tās nastas pārāk smagas,
Diezin, vai Ra mums gribēs līdzēt nest!

Daži zemnieki.

Mēs gribam šai saulē jau ēst un dzert
Un ēnā atdusēt pēc beigtā darba.

Citi zemnieki, *rokas paceldami.*

Ja vari žēlīgs būt, tad lūdz par mums,
Lai Augstais nams mūs' nastas atvieglo!

Virspriesteris.

Es visu darīšu, ar mieru ejiet!

Daži zemnieki.

Ja ne, mēs atnāksim ar nemieru!

Augstmanis *lielās dusmās.*

Nu diezgan! Eģiptietim nepieklājas
Vest mīkstas sarunas ar slinkiem vergiem,
Jo viņš ir kungs un var tos pārmācīt!

Zemnieki *cits caur citu.*

Oho! — Tas kungs, mēs vergi! —
Mēs tikai vērši vien, kas viņam kuļ!

Daži zemnieki.

Mēs arī kareivji, ne vergi vien,
Mēs kungus sargājam, ne kungi mūs!

Citi zemnieki.

Mēs hetus satriecām un nubiešus!
Mēs dzinām siriešus kā samums smilti!

Virspriesteris.

Es dieva balsi dzirdu, pavēl viņš
Jums klusu ciest un atgriezties pie darba!

Kāds zemnieks.

Tu melo, priesteri, tu vienmēr melo!

Daži zemnieki.

Mēs paši gribam izprast dievu prātu!

Citi zemnieki.

Mēs gribam izzināt, kas jums ir zināms,
Ko slēpjat mums, mēs prasām taisnību!

Augstmanis *sit plaukstas.*

Oho! Šurp, kareivji!

Uznāk kareivji.

Prom ar šiem vergiem, siekstās viņu kājas!

Zemnieks.

Redz tur to kareivi, tas ir mans brālis!

Otrs zemnieks.

Tie nožņaudz mūs ar mūsu pašu rokām.

Zemnieki mēģina pretoties, bet kareivji pārspēj tos, saistot tiem rokas uz muguras.

Virspriesteris.

Tāds gals ir visiem, kas pret varu ceļas!

Tavs prāts lai notiek, gaišais Amon-Ra!

Iet pa priekšu. Priesteri ar šķirstu un visi pārējie aiz viņa.

Kāds zemnieks.

Tas vēl nav gals, bet tikai iesākums,

Mēs mūža cīņu uzsākam pret jums!

Saistīto gājiens seko pirmajam.

OTRĀ AINA

No grieķiskās uzceltnes nāk Dionisa gājiens. Pa priekšu iet Demarchs. Aiz viņa jaunekļi ar Dionisa tēlu, greznojušies ziediem un vītņēm. Aiz viņiem tāpat greznojušās jaunavas, no kurām dažas nes uz galvas ziedu kurvjus. Dziedātāji un dziedātājas, fleitisti un lirsti, ļaudis. Starp ļaudīm fauni, satiri un nimfas. Visi rotājušies ziediem un zaļumiem. Fleitas un liras skan. Gājiena dalībnieki ritmā kustas līdzī.

Koris dzied.

Slava tev, Dionis, slava tev, Bakchus!

Dzeva un Semeles dēls,

Izaudzis jūras ziedošos krastos,

Nimfu izauklēts, cēls!

Miris tu biji —

Nāve nu veikta,

Dzīvība sveikta!

Ziedi un gaviles, liras un fleitas,

Evoe, Grieķijas daiļākās meitas!

Evoe, Dionis, dziesmas lai plūst,

Sirdis aiz laimes un mīlas lai kūst!

Slava tev, Dionis, slava tev, Bakchus,

Nimfu un satiru draugs!

Ilgām pēc tevis sirdis mums pilnas,

Vīna pilns sudraba trauks.

Koki stāv ziedos,

Cikades dziesmas —

Skanošas liesmas!

Puķainu segu klāj ceļā tev lejas,

Meldijas saldās un klaigas, un dejas,

Dionis, tevi, tik tevi vien min,

Plecus tev purpura mētelis tin!

Šūpodamies muzikas skaņās, gājiens ieslēdz paaugstinājumu. Jaunekļi uzliek uz tā Dionisa tēlu. Demarchs iede-

dzina ziedokli viņa priekšā, nomet chimatiju un paceļ
rokas. Muzika apklust.

Demarchs.

Nāci jel, svētītais Dionis, kviešu audzētāj gaišais!
Aicinu tevi, daudzvārds spēcīgais, ziedošais Bakchus!
Viņam saldumu dod, auglību laukiem un cilvēkiem
līksmi!

Jaunekļu koris dzied, citiem ritmā lūdzi šūpojoties.

Dievs, kura pēdās smaidīdams iet
Erots ar bultām zeltspārnotām,
Melnaces nimfas, kas sirdis spēj siet
Dziesmām un dejām saldkaislīgām,
Dionis, tevis mēs ilgojamies,
Nāci jel, daiļais, ak nāc!
Ceļos pie ziedokļa nometamies,
Mila mums dvēseli māc.

Nometas ceļos pie ziedokļa.

**Meiteņu koris kaisa ziedus uz ziedokļa un jaunekļu
galvām.**

Sirds mums jūt ziedoņa tuvumu smaržpilno,
Raudot un smeļoties zin tā, ka mīlo,
Aiciniet jaunekļus izvēlēties mīlāko, —
Lūpas mums sarkanas, vīns kausā zvīlo!

Visi.

Velti, ak draugi, ir nodoties sirdēstiem,
Sērot par brīžiem, sen pagātnē apraktiem!
Dioniss mierināt prot,
Viņā spēj laimi mums dot.

Šurpu tad vainagus, rozes šurp ziedošas,
Mīlai šurp meitenes — cikades dziedošas,
Vīnu, kas sarkans un kvēlošs kā lava,
Bakchum lai slava!

*Visi saķeras rokās un sāk griezties dejā. Muzika skan.
Dzirdami saucieni: evoe! evan! evoe! Deja top aizvien
straujāka un kaislāka. Sevišķi atdalās daži satiri un
nimfas.*

Demarchs, *vidū dejodams, dzied.*

Puisēn, sniedz man vīna kausu,
Rožu vainagu liec matos,
Lai pret Erotu es spētu
Šodien sēsties cīņas ratos!

Smieklī. Puisēns atnes vīnu un vainagu, uzlikdams to Demarcham galvā. Šinī brīdī uznāk vergs un grib runāt ar Demarchu. Deja apklust. Dejojāji nostājas daiļās grupās.

Vergs.

Vēlas kāds svešinieks, Demarch, runāt ar tevi.

Demarchs.

Svešiniekiem nams mans arvienu ir atvērts,
Liec, lai viņš ienāk!

Vergs *projām.*

Svešinieks *ienāk, svešādi gērbies, pār plecu zvērāda,
pie sāniem plats zobens, sveicina.*

Dievi lai piešķir jums bagātu ražu!

Demarchs.

Tev lai tie pašķir laimīgu ceļu!
Sēdies, ņem vīnu un dzer, viesis mums esi.

Vergi atnes divus sēdekļus un vīnu. Demarchs un svešinieks nosēžas. Pārējie apmetas uz pakāpēm vai paliek stāvēt.

Svešinieks.

Nāku no ziemeļiem tāliem, ko aizsniedz Grieķijas
slava.

Pats savām acīm gribu es redzēt, pats savām ausīm
Dzirdēt Grieķijas gudrību, daiļumu, spēku,
Mācīties dzīvē jau tuvoties dieviem.

Demarchs.

Cēls ir tavs mērķis, cēls tu, kaut neesi grieķis,
Klausies tad, koris kā slavē Grieķijas daili.

Meiteņu koris *dzied.*

Laimīgā zemē tu nonācis še,
Mirtes kur zaļo, olives ienākas,

Efejas skaujas ap pīlariem vijīgas,
Sasaucas mīlpilnas lakstīgalbalsis.

Šūpo mūžam dziesmu aijas
Saldos putnus — lakstīgalas
Klusās, ziedonīgās birzēs,
Kuras saudzē saules kvēle,
Vētras spārni neaizskar,
Kur starp maigām, gaišām dievēm
Klejo liksmo bakchanteņu
Pavēlētājs — Dioniss.

Jaunekļu koris dzied.

Šeitān, mūžīgās rāsas veldzēta, zied
Brīnišķā daiļumā mirdzošā, smaržpilnā
Bālsaldā Narcise, Demētrai svētītā;
Safrana zeltziedi debesīs veras.

Un bez guruma, bez rimas
Pludo lēnstraumīgie strauti,
Sniedzot dzīvinošo valgmi
Auglīgajam zemes klēpim,
Lai tas atkal radīt var.
Mīl šo zemi daiļās Muzas,
Mīl to Venus, kuras saldās
Zelta saites visus sien.

Svešinieks.

Svētīta zeme, kas daiļumu šādu spēj radīt!

Demarchs.

Svētīta tiešām un Muzām šī zeme ir mīla,
Klausies tos slavenos vārdus, ko Grieķijai devušas
viņas.

Visi.
Slava tev, dievišķais Homer, tautas dziesminiek
aklais!

Cilvēku laimes un sāpju, mīlas un naida izpratēj
lielais!

Jaunekļi.
Alkajam slava! Tiranu gāzējam, kareivim drošam,
Šķēpu kas vicināt prata un skandināt liru!

Meitenes.

Saka, ka Grieķijā deviņas Muzas, bet tas nava tiesa,
Desmito Muzu mēs zinām, Lesbosas dzejnieci Safo.

Visi.

Slavēta Safo Grieķijas sieviešu starpā,
Milēta Safo ne mazāk kā Homers starp vīriem.

Daži ar vīna kausiem.

Slava tev, Anakreon, sirdij dievišķu liksmi
Dod tavas dziesmas par Erotu, Muzām un Bakchu.

Daži ar šķēpiem.

Svilpes kā apklust, kad nodimd varenā taure,
Apklust tā dzejnieku bars, Pindaram dziedot
Dievišķās himnas un uzvaras odas bez glaimiem.

Fauni un satīri.

Grieķijas lepnums ir Sofokls, traģiķis lielais!

Vecāki vīri.

Atziņas devis mums gudrais starp gudrajiem —
Sokrats.

Iekārtot valsti un dzīvi mācījis Platons.

Daži.

Grieķijas slava ir Feidijs, nemirstīgs kļuvis,
Marmorā iecirzdams dievu mūžīgo daili.

Citi.

Nosaukt vai vīru kāds spēj, kas Periklam līdzīgs,
Demosa draugam, kas runā pērkona vārdus?

Svešinieks uzlec kājās.

Liecos es tautai, kurai ir tik daudz cildenu vārdu!

Demarchs.

Grieķijas cildenos vārdus uzskaitīt nevar.
Sēdies un atļauj, lai tauta ieliksmo tevi.

Svešinieks nosēžas. Demarchs pamāj ar roku. Fleitisti panāk uz priekšu un sāk spēlēt liksmu dziesmu. Demarchs pamāj no jauna. Uz priekšu panāk kāda nimfa un uzsāk ziedoņa deju. Pēc brīža viņai pievienojas arī citas nimfas. Deja top arvienu straujāka. Satīri un fauni sākumā raugās no tālienes. Tad kā uzglūnēdami tuvojas dejas ritmā un

beidzot piedalās dejā, attēlodami nimfu gūstīšanu. Skatītāji liksmi izrāda savu piekrišanu.

D e m a r c h s.

Saucu uz dziesmu sacīksti visus, kas vēlas!

Lauru vainagu dosim kā uzvaras balvu!

Uz priekšu nāk divi dziesminieki. Aiz viņiem nostājas meitenes, no kurām viena tur lauru vainagu rokā.

P i r m a i s d z i e s m i n i e k s d z i e d, u z l i r a s p a v a d ī d a m s.

Par varoņiem ir jādzied man,

Kas atdod dzīvību par ķīlu,

Bet manas stīgas skan

Par mīlu vien, par mīlu.

Es cīņas slavu gribu paust

Un Spartas Leonida drosmi,

Sveikt kareivjus, ko nevar lauzt,

Un tautas izvēlēto rosmi...

Bet savu sirdi vilu,

Jo viņa dzied par mīlu.

Sveikt varoņdarbus skaisti gan,

Un cīņas dziesmas patīk man,

Bet manas stīgas skan

Par dievišķīgo mīlu.

Erotam slava, Erots tik var

Laimīgu darīt ikvienu,

Mīla par dievu mirstīgo dar',

Mīlai lai svinam šo dienu!

Aplausi un piekrišanas saucieni. Meitenes met dziesminiekam rozes. Viņš atkāpjas un dod vietu otram.

O t r s d z i e s m i n i e k s d z i e d.

Kas mīla ir un kas ir gods un slava

Pret ciešanām, kas zemes virsū mīt,

Kam remdētāja nava?

Tās ceļas apsūdzot pret visiem tiem,

Kas savu laimi gūst no citu darba,

Vai mīlēt var, kad dzīvē valda naidis

Un nesaskaņa skarba?

Kad tūkstoš vergu smagā jūgā velkas
Un svešumā bez dzimtās saules nīkst,
Kas mūsu laimi, daiļumu un mīlu
Pat sapņos baudīt neiedrīkst?

Es dziedu brīvībai, kas visiem ļauta,
Es dziedu valstij, kurā vergu nav
Un laimē liksmoties var visa tauta!

*Viņš beidz. Iestājas klusums. Nedroši aplaudē tikai pāris
jaunekļi. Svešinieks paraugās apkārt, tad paņem rozi no
ziedokļa un piesviež dziesminiekam.*

Demarchs.

Sacīkste beigusies, nolemt nu pienākas tautai,
Kuram no Muzas svētītiem jāsaņem balva.

Balsis.

Pirmajam! — Mīlai lai slava! — Nē, lai taisnība
dzīvo!

Pirmajam! — Pirmo lai apbalvo Erots!

Demarchs.

Mīlu kas slavējis, tauta tam lēmusi balvu!

*Meitene uzliek lauru vainagu pirmajam dziesminiekam.
Tauta uzgavilē viņam. Otrs dziesminieks noiet sāņus.*

Svešinieks.

Liekas man tomēr, ka arī otrs ir pelnījis slavu:
Sirdi man aizgrāba dziļi viņa patiesie vārdi.

Demarchs.

Dziesma bij laba, tik gudrības nebija viņā:
Vergiem ir jābūt, to dievi un likumi prasa.
Ziedošās Grieķijas slavu un daili mēs radīt
Varam tik tad, ja vergi, mūs uzturot, strādā.
Zaudējot vergus, mēs Grieķiju zaudētu līdzī.

Pirmais dziesminieks.

Sacīja Sokrats, lielākais prātnieks starp grieķiem:
Taisnīgi ir, ja tu pārvērt par vergu naidnieku savu!
Vergs ir runājošs rīks, vergs ir daļa no kunga —
piebilda Platons.

Svešinieks, *novērsdams sarunu.*
Sakiet, vai vergu še daudz un vai verdzenes
skaistas?

Demarchs.
Varu es viesim sagādāt prieku, parādot vergus,
Kurus tirgonis Lokus atveda šodien.
Domāju pirkt tos no viņa un uzgaidīt liku,
Ja tas tev patik, es varu tos aicināt šurpu.

Svešinieks *pamāj ar galvu.* Ļaudīs piekrišana.

Demarchs *sit plaukstas.* Uznāk vergs.
Šurpu saukt tirgoni Loku ar vergiem!
Vergs *nozūd.* Uznāk tirgonis Lokus, *vezdams četrus ver-*
gus: trīs vīriešus un vienu sievieti. Viens no šiem ir jauns
sirietis, divi pārējie grieķi. Sieviete dziļi ietinusies šķidr-
autā, un viņas seju neredz.

Lokus *klanās.*
Šeit ir tie vergi, kurus jums piedāvāt varu.

Demarchs.
Rādi pēc kārtas.

Lokus *grūž uz priekšu sirietī.*
Šis te ir sirietis, strādīgs kā ēzelis, veikls kā kaza.
Raug, kas par pleciem, kur krūtis un mugura kāda!
Noliecies! Tā, un tagad pastaigā apkārt!
Redzat, cik viegli viņš iet! Varat būt mierā!
Astoņas minas par viņu jums prasū, ne vairāk.

Demarchs.
Astoņas minas par daudz, pietiks ar sešām.

Lokus.
Patik jums jokot; astoņas un ne obola mazāk.

Svešinieks.
Vai man ir atļauts šim sirietim jautāt,
Kur viņš ir dzimis un kā ir kļuvis par vergu?

Demarchs *pamāj ar galvu.*

Lokus.
Siriet, vai dzirdi, ko vēlas no tevis? Tad stāsti!

Sirietis.

Ak, kam jūs jautājat, sirdi saplosāt?

Kaut jel vairs nebūtu dzīvs!

Sirijas tuksnesis ir mans šūpulis,

Laimīgs es biju un brīvs.

Zirgs man bij ātrāks par vanagu,

Skrējos ar vēju pa klajumu,

Cīnījos drošs par sīriešu tautu,

Varmāku apspiestu, zobenam ļautu.

Kaujā gūstīja, tirgū pārdeva,

Verga zīmogu pierē iespieda.

Ēzelim līdzīgs nu esu,

Nastas un sitienus nesu,

Tomēr vēl dvēselē brīvs —

Lepnums man palicis dzīvs...

Tāds ir mans īsais stāsts.

Lāsts pār jums visiem, lāsts!

Demarchs.

Pārāk lepns šis vergs, lietot es nevaru viņu.

Lokus.

Lepnumu šo pratišu izdzīt no viņa.

Paceļ pātagu.

Svešinieks.

Pagaid', še astoņas minas, es sīrieti pārku,

Patīk man ļaudis, kas neliecas varai.

Nosviež Lokum naudu. Sirietis pienāk un, rokas uz krūtīm salicis, dziļi klanās. Uz svešinieka mājienu tas nometas pie viņa kājām.

Lokus.

Pateicos, kungs, jūs devīgs un bagāts kā Krezus!

Tagad pie nākošiem; grieķi, uz priekšu!

Demarchs.

Kādu amatu pieprot šie vergi?

Lokus.

Aktieri viņi. Es zinu, tu aktierus cienī.

Prot bez tam šūt un zābakus taisīt.

Svešinieks.

Liec viņiem, Demarch, lai parāda aktieru mākslu,
Tēlojot pašiem likteni savu.

Balsis.

Demarch, jā gan, liec viņiem to tēlot!

Demarchs.

Labi, lai notiek.

*Grieķi palēkdamiem izskrien uz priekšu un nostājas viens
pret otru.*

Pirmais grieķis *uz ceļiem tuvojas otram.*

Es tevi ļoti lūdzu, aizdod man divas minas. Sieva
un bērni galīgā badā.

Otrais grieķis *augstprātīgi.*

Tu esi slinks un negribi strādāt. Ej strādā, un būsi
paēdis.

Pirmais grieķis.

Labprāt strādātu, bet darba nav. Visus darbus pa-
dara dzīvās mašīnas, kuru Grieķijā ir vairāk nekā
Dzevam bērnu. Mums nav ko darīt, un pat miegā
uzmācas jautājums, kur ņemt četrus obolus, ko no-
pirkt gabalu maizes un sīpolu.

Otrais grieķis.

Nu labi. Še divas minas, bet, ja nevarēsi atdot pēc
mēneša, tad pārdošu tevi Lokum par vergu.

*Grieķi izšķiras un aiziet katrs uz savu pusi, bet pēc tam
atkal sanāk kopā.*

Otrais grieķis.

Vai atnesi manas divas minas?

Pirmais grieķis.

Piedod, kungs, sieva saslima, bērns nomira, darba
neatradu, dāvanas neviens nedeva.

Otrais grieķis.

Šodien es tevi pārdošu Lokum par vergu.

Pirmais grieķis.

Augstais kungs, apžēlojies! Mana slimā sieva, mana mazā meitiņa! *Nokrīt ceļos.*

Otrais grieķis.

Kāda man tur daļa. Man vajadzīgas manas divas minas. Hei puīši, ielieciet šo vīru važās un novediet Lokum. Viņš dos man četras minas par to.

Vergi no jauna izšķiras un atkal sanāk kopā.

Pirmais grieķis.

Klausies, Loku, tu esi bijis manā dārzā un nozadzis manu runājošo papagaili.

Otrais grieķis.

Zvēru pie Dzeva, lai es nomirstu uz vietas, ja es būtu nozadzis tavu papagaili! Ja netici, tad uzklaušies manu godīgo priekšlikumu: ņem šo vergu un spīdzini to; ja izrādīsies, ka esmu vainīgs, tad sodi mani.

Pirmais grieķis.

Kā lai es viņu spīdzinu?

Otrais grieķis.

Visādi. Pakar pie trepēm, sit ar pātagu, plēs ādu, lej etiķi nāsīs, sakrauj virsū ķieģeļus.

Pirmais grieķis.

Labi, es darišu tā. Bet, kad būšu vergu sakropļojis, kur tad tu viņu liksi?

Otrais grieķis.

Pārdošu to Demarcham.

Aplausi un smiekli. Lokus draud vergiem ar pātagu.

Demarchs.

Redzu, tie pieprot amatu labi, tikai lai sargās

Izjokot mani tāpat kā godīgo Loku.

Astoņas minas saņem par katru.

Sniedz naudu.

Lokus.

Desmit gan pienāktos, bet... bet nu klusu,
Tagad nāk brīnišķa ziemeļu pērle,
Viņa pie manis ir pirmajās rokās,
Neredzot vari par viņu man atdot
Divričus savus un ērzeli melno.

Demarchs.

Daiļumu cienīt esmu vienumēr pratis,
Rādi to šurp, un tad noteiksim cenu.

Lokus.

Skaties un redzi!

*Ved sievieti uz priekšu un norauj tai plīvuru. Parādās
brīnumdaiļa meitene zeltainiem matiem un vieglā uzvalkā.*

Demarchs.

Kiprida zeltainā, panāci tuvāk, parādies kaila.

Lokus rauj meiteni aiz rokas.

Uzvalku nomet Demarcha priekšā!

Meitene.

Neaizskar mani ar savām riebīgām rokām,
Nicina visus jūs brīvā Traķijas meita!

Atgrūž viņu.

Demarchs.

Vēlos, lai viņa parādās kaila, maksa būs laba.

Lokus.

Dzirdi, ko pavēl!

*Mēģina ar varu noraut meitenes uzvalku. Viņa sit tam
pliķi.*

Tāda tu esi! Tad pātaga līdzēs.

Sit ar pletni pa meitenes puskaļajiem pleciem.

Meitene nometas ceļos, paceltām rokām.

Klausiet, ko jums es izlūdzos, ļaudis, dodiet man
nazi,

Ciešanas savas lai izbeigtu vienīgā mirklī!

Svešinieks uzlec kājās.
Nelieti, nost, jeb tavu dzīsloto ēzeļa kaklu
Atradīs mana zobena alkstošais asums!

Lokus.
Kungs, tā ir verdzene mana, likums man atļauj
Pārmācīt viņu!

Demarchs.
Svešinieks, savaldies, šeitān es pavēlnieks esmu!
Runājis esmu un turēšu vārdu, ko teicu,
Verdzeni pirkšu un vēlos to apskatīt ķailu.

Svešinieks.
Demarch, es zvēru pie zobena sava, ka spēšu
Pasargāt savas dzimtenes meitu no kauna!

Demarchs *dusmās*.
Zobens tad runās!

Svešinieks *atkāpjas un izvelk zobenu*.
Demarch, es gaidu!

Zēns atnes Demarcham zobenu un vairogu. Svešinieka pusē nostājas jaunais sīrietis, otrais dziesminieks un meitene verdzene. Pārējie stāv Demarcha pusē. Cīņa sākas. Svešinieks cīnās bez vairoga un parāda lielu izveicību un spēku. Demarcha vairogs tiek izsists viņam no rokām. Nākošais cirtiens ķer viņu un vārīgi ievaino. Viņš sabrūk un mirst.

Ļaudis.
Atrieb tam! Atmaksāt Demarcha nāvi!

Svešinieks.
Tuvu lai nenāk, kas negriņ uz Tartaru ceļot!
Verdzeni šo es līdzī sev ņemu kā uzvaras ķīlu.

Labajā rokā viņš tur zobenu, bet ar kreiso satver meitenes roku. Viņa kreisajā pusē stāv sīrietis, kura rokā arī mirdz nazis, un labajā dziesminieks. Viņi lēnām atkāpjas caur pūli.

Dziesminieks.
Es aizeju no savas dzimtenes,
Kur dailei blakus mājo nedaiļums,
Ja viņu nenovēršat, brīvi dodot

Un vienu taisnību priekš visiem rodot, —
Posts, posts pār jums!

Projām.

*Ļaudis atnes nestavas un gulda uz tām Demarcha līķi,
apklājot ar chimatiju. Jaunekļi ņem Dionisa tēlu, vīri
paceļ nestavas, un drūmā procesija dodas projām.*

Koris dzied.

Pamazām soļojiet, dzīve ir garām,
Prieki ir garām un dziesmas, un mīla,
Nāves dievs līdzī iet liksmajam baram,
Cilvēks ir viņa mūžīgā ķīla.

Pamazām soļojiet, Charons kur gaida,
Laivinieks klusais, un Leta šņāc drūmi,
Jāiet, vienalga, vai Fortuna smaida,
Vai arī vajā likteņi kļūmi.

TREŠĀ AINA

No viduslaiku uzceltnes tuvojas baznīcas gājiens. Pa priekšu iet biskaps ar krustu un zizli rokā. Aiz viņa nāk kapucīnu mūki noliektām galvām un kapuču apēnotām sejām. Tiem seko mūķenes. Aiz mūķenēm ļaudis.

Koris dzied.

Dies irae, dies illa
Solvēt saeculum in favilla,
Teste David cum Sybilla.

Quantus tremor est futurus,
Quando iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus.

Biskaps uz ļaudīm.

Zemojieties, zemojieties tā kunga priekšā, jo viņa roka satriec lepnos un viņa elkoniš sadragā augstprātīgos!

Ļaudis nokrīt ceļos.

Mūku koris dzied.

Tavs dusmu kauss ir pilns, ak dievs,
Kas var ar tevi tiesāties,
Jo zeme pilna grēku!

Tavs zobens baznīcai ir dots,
Kas pretim ceļas, briesmīgs sods
To ķers caur viņas spēku!

Mēs tavu dusmu ieroči,
Mums sodīt liec ar uguni!

Mūķeņu koris dzied.

Mēs savu miesu nolādam,
Kas pilna ļaunām kāribām
Un garu velk uz elli.

Mēs Jēzus Kristus līgavas,
Viņš uzņem mūsu lūgšanas
Un sarga mūsu celli.

Kas kārībās še dzīvojis,
To aprīs elles ugunis!

Biskaps.

Nokaujiet, nokaujiet miesu un viņas kārības. Viss,
kas ir no miesas, tas ir no ļauna. Bet dievs ir gars.
Dedziniet savu miesu mocībām, lai dvēselei nebūtu
jādeg elles ugunīs, kuru liesmas ir mūžīgas.

Ļaudis *sit pierēm pret zemi.*

Kā asins sarkani ir mūsu grēki!
Kungs, žēlo mūs un neej ar mums sodā.

Pašmocnieks *izskrien uz priekšu, miesa važās, sit
sevi ar pletni.*

Es izdzenu no sevis miesas velnu,
Es gribu baltu darīt dvēsli melnu!
Turpina sevi sist, kamēr nokrīt uz grīdas.

Ļaudis.

Ak kungs, apžēlojies par mums!

Biskaps.

Atmetiet savu lepnumu, padodieties valdīšanai, jo
nekādas valdīšanas nav kā vien no dieva, un, kur
valdīšana ir, tur tā ir no dieva iecelta. Godājiet, sa-
vus kungus, jo viņiem ir uzticētas jūsu dvēseles.
Neticiet tiem, kuri grib gudrāki būt un citādi domā
nekā baznīca, jo tie ir ķeceri un Belcebula kalpi.
Šausmīgas mokas sagaida viņu dvēseles!

Ļaudis.

Ko darīt mums, lai mūsu dvēsles glābtu?

Biskaps.

Būs visus nodot, kas tik vārdu bilst
Pret svēto baznīcu un jūsu kungiem,
Tad gavēt, dievu lūgt un beidzot nopirkt
Sev grēku atlaižas no biskapa.

Ļaudis.

Mēs labprāt darīsim to, svētais tēvs!

Biskaps.

Bet tagad izklīstiet pa savām mājām,
Līdz kamēr es jūs atkal aicināšu.

Ļaudis izklīst.

*

Biskaps uz mūķenēm.

Jūs savās cellēs ejiet, manas meitas,
Un lūdziet dievmāti, lai palīdz jums
Ar ļauno cīnīties un savu miesu.

Mūķenes aiziet dziedādamas.

Ave Maria! Jaunava šķīstā,
Tevi mēs piesaucam,
Tu mums patvērum!

Ave Maria, dodī mums spēku,
Miesu lai uzvaram,
Mieru piešķir mums!

Biskaps uz kapucīniem.

Nu varam netraucēti apspriesties.
Teic, kādas vēstis nesi, Celestin?

Celestins.

Es nesu ļaunas vēstis, nemiers aug,
Kā jūra viļņo Dienvidvācija,
Un Vitenbergas mūks ir atkal kājās.

Mūki.

Lai nolādēts ir Vitenbergas mūks!

Celestins.

Starp zinātniekiem rodas bezdievji,
Kas māca citādi, kā baznīca
Ir mācījusi jau kopš tūkstoš gadu,
Sāk ļaudis domāt, tas ir bīstami!

Biskaps.

Bet inkvizīcija vai nestrādā?

Celestins.

Tā strādā, biskap, bendēm rokas gurst,
Ar lūžņām laužot, dzelzīm dedzinot
Un moku solā stiepjot ķecerus,
Bet visi cietumi ir pārāk pilni . . .

Biskaps.

Lai vairāk dedzina, tad pietiks vietas!

Celestins.

Tas jādara, ja mēs vēl valdīt gribam.
Pie darba tādēļ, iekāms nav par vēlu!
Mums rokās kritis bīstams ķeceris
Un viltus zinātnieks, tam jāmirst ir!

Biskaps.

Es sēdi atklāju. Vest viņu šurp!

*

Kāds kapucins aiziet un drīz atgriežas. Viņam seko divi bēdes ar gūstekni, staltu vīru zinātnieka uzvalkā. Biskaps ir nosēdies uz paaugstinājuma un kapucīni viņam abās pusēs uz pakāpēm.

Biskaps.

Tu esi Nikomeds no Vestfales?

Nikomeds.

Es esmu Nikomeds un svabads vīrs.

Biskaps.

Tu esi apsūdzēts kā ķeceris,
Kas sacēlies pret svēto baznīcu
Un viltus mācību starp ļaudīm sēj.

Nikomeds.

Es mācu taisnību un patiesību,
Es mācu cienīt īsto baznīcu,
Es Kristus vārdā paužu vienlīdzību
Un brāļu mīlu ļaudīm sludinu;
Es saucu atbrīvot no važām garu
Un cīņā aicinu pret melu varu.

Celestins.

Tu esi ķeceris, jo slavē Jāni Husu.
Savonarolu tu par svētu sauc,
Kaut baznīca tiem sārta piespriedusi!

N i k o m e d s.

Tiem karsti dega sirds par taisnību,
Tie nīda varmākas, kas tautu spiež,
Un priesterus, kas, pilni kārību,
Sūc tautas asinis un sviedrus šķiež,
To vārdi nākotnē kā liesmas plīvos.
Kas mirst par taisnību, tie mūžam dzīvos!

B i s k a p s.

Tu esi ķeceris un grēcinieks,
Kā grēkus salīdzināt var tik sārta liesmas!

N i k o m e d s.

Jūs, jūs tie esat, īstie ķeceri,
Līdz matu galiem pilnā nāves grēku,
Jūs avju drānās nākat, liekuļi,
Un valdāt pasauli ar melu spēku!
Jūs miesu nokaujāt un žņaudzat garu,
Es saucu sacelties pret jūsu varu!

M ū k i.

Uz sārta to, uz sārta atkritēju!

C e l e s t i n s.

Bet, pirms tas mirst, to vajag spīdzināt,
Lai nosauc vārdā savus līdzbiedrus.

N i k o m e d s.

Man katrā ciemā simtiem līdzbiedru,
Un visi putni manas domas dzied,
Es meža zvērus pret jums sacēlu,
Un katrā puķē manas ilgas zied.
Es dieva gars, jūs esat tumsas vara,
Jūs — tie, kas nokauj, es — kas dzīvu dara.

M ū k i.

Viņš dievu zaimojis, pār viņu lāsts!

*Biskaps pamāj. Bendes sagrābj Nikomedu. Šinī acū-
mirkļī apkārtnē atskan troksnis un saucieni: Nikomedu!
Atsvabināt Nikomedu! Lai dzīvo brīvība! Uz skatuves no
visām pusēm saskrien uzbudināti ļaudis. Daži bruņojušies
izkaptīm un cirvjiem. Citiem ir zobeni.*

Ļaudis.

Ar bendēm nost un nost ar kapuciniem!

Lai dzīvo Nikomeds!

Biskaps.

Bet, mīlie ļaudis, atjēdzieties jē!

Jūs ceļaties pret dieva vietnieku,

Un jums par to ir gaidāms briesmīgs sods!

Ļaudis.

Nost visus vietniekus, mēs gribam paši

Ar savu dievu stāties sakaros!

Atsvabina Nikomedu. Kapucini un bendes tiek ieslēgti no visām pusēm.

Daži.

Jau visa Tiringa ir sacēlusies,

Nāk šurpu zemnieki, mēs gaidām tos!

Dažas mūķenes uzskrien, rokas lauzīdamas.

Ak vai, tie ielauzušies mūsu cellēs!

Mēs Kristus līgavas, kas būs ar mums!

Balss.

Mēs ņemsim jūs par savām līgavām!

Smieklī.

Celestins *viltīgi.*

Bet, krietnie ļaudis, kā jūs varat domāt,

Ka pretim stāsimies mēs kādreiz jums?

Mums jūsu labklājība vienmēr omā.

Balsis.

Oho! Lūk, lūk, kāds labdaris!

Celestins.

Ja jums ir prasības pie biskapa,

Tad nāciet droši, viņš ir tautas draugs

Un visu izpildīs, ko vēlaties.

Nikomeds.

Jūs izpildīsiet ļaužu prasības?

Biskaps.

Pie svētās dievmātes to solos es,

Bet jums ir jāsolās mūs atsvabināt.

Balsis.
Kas mums par labumu jūs gūstā turēt?
Mēs solāmies! — Tad klausieties, ko prasām.

Nikomeds.
Ar savu nāvi Kristus izpircis
Ir ganu pēdējo, tāpat kā augstu kungu,
Mēs tādēļ visi vienlīdzīgi esam
Un, brīvi dzimuši, ar dzīvot gribam brīvi!

Balsis.
Lai dzīvo brīvība! Nost dzimtbūšanu!

Biskaps.
Lai notiek tā, es dodu brīvību!

Daži.
Mēs kopzemes sev prasām atpakaļ,
Ko tavi vasaļi mums atņēmuši!

Citi.
Dod lietošanā ūdeņus un mežus
Un samazini klaušas, nodevas!

Biskaps.
To visu darišu es jūsu labā.

Nikomeds.
Mēs prasām vairāk vēl: lai priesteri
No pasaulīgās varas atsakās
Un sēž pie bibeles, kur viņu vieta,
Lai savus ganus draudzes pašas vēl
Un lajs ar kleriķi lai vienlīdzīgi.

Biskaps stāv šaubās.

Celestins klusi.

Tiem soliet visu, neturiet nekā!

Biskaps.
Ja nevar citādi, lai notiek arī tā.

Anabaptists.
Viņš vairāk sola, nekā spējīgs dot!
Mēs, anabaptisti, reiz paši ņemsim,
Ko nedos mums nekad ne biskaps,
Ne pāvests, ne ar ķeizars:

Mēs prasām gara atdzimšanu

Un visiem pilnu brīvību,

Mēs nīstam asins izliešanu

Un valsti līdz ar valdību!

Mēs īpašuma neatzīstam,

Viss kopējais tik mums ir svēts,

Starp mums ir viegli palikt šķīstam,

Bet mantas vergs ir nolādēts.

Celestins.

Cik jauki runā tu, it kā no manas mutes —

Nu viss jums solīts, tagad atļaujiet

Mums brīvi pastaigāt pa dieva lauku.

Balsis.

Vēl mums ir prasība, lai izdoti

Tiek tautas tiesai bendes — nelieši.

Cita balss.

Šurp dodiet bendes! Nāve tiem!

Bendes *nokrīt ceļos.*

Ak, žēlojiet, mēs tikai vergi esam,

Ko pavēl mums, to arī izpildām!

Divas citas mūķenes *uzskrien.*

Tie nāk, tie nāk, tie jau ir tuvu klāt!

Balsis.

Kas nāk? Vai tiringieši? Slava tiem!

Mūķenes.

Nē, kurfirsts, bruņinieki, karaspēks,

Kā aitas zemnieki bēg viņu priekšā!

Biskaps.

Tas kungs ir uzklausījis mūsu balsi!

*Starp zemniekiem uztraukums. Daži grib doties projām,
bet citi viņus attur.*

Balsis.

Mēs glēvi nebūsim un cīnīsimies!

Citas balsis.

Ko mēs pret viņiem spējam! Projām, projām!

Nikomeds.
Uz ciemu atkāpsimies, bet, lūk, šos
Kā ķilniekus mēs sevim līdzī nemsim!
Uz priekšu, sieniet tos!

Zemnieki grib satvert mūkus. Šinī acumirkļī atskan taur-
res. No abām pusēm parādās vairāki bruņinieki. Daudzi
zemnieki aizbēg. Daži ar Nikomedu priekšgalā mēģina
pretoties, bet bruņinieki izsit tiem ieročus no rokām un
ņem tos gūstā. Uznāk kurfirsts ar pavadoņiem.

Kurfirsts.
Man liekas, īstā laikā nākam!
Apsveicinās ar biskapu.

Biskaps.
Ak, kā lai pateicos par glābšanu?

Kurfirsts.
Nav pateicības vērts, mums dara prieku
Triekt zemniekus, kā suņi zaķus triec.

Celestins.
Ar mums tie gribēja dzīt sliktus jokus,
Bet mēs ar viņiem dzīsim labākus.
Pats vadon's šeit. Ei, klausies, Nikomed,
Mēs tagad sāksim solījumus pildīt.

Nikomeds.
Ir biskaps zvērējis pie dievmātes.

Celestins.
Es viņa biktstēvs, atsvabinu to
No dumpiniekiem dotā zvēresta.

Visi gūstekņi.
Lai nolādēts, kas pārkāpj zvērestu!

Bendes.
Ak, atļaujiet mums viņus apklusināt!

Kurfirsts.
Tiem izdurt acis un tad pakārt tos!
Bet, pirms tie mirst, es gribu pastāstīt,
Kā viņu brāļiem klājās Tiringā.
Tie kāvās varenī ar mēslu dāksām,

Bet mēs tos ielencām kā vilki briedi.

Tad doma lieliska man prātā nāca:

Es liku priekšā viņiem padoties

Un atdot ieročus, es solījos

Tiem visu piedot, palaist brīvībā...

Nikomedis.

Un savu solījumu turējāt?

Kurfirsts.

Kā pienākas to turēt bruņiniekam.

Tiklīdz tie ieročus bij nolikuši

Un kopā iznāca uz klāja lauka,

Es devu zīmi, un nu sākās dzīres...

Bruņinieks.

Hei, kā es griezu, cirtu, dūru,

Man rokas pagura no kaušanas!

Daži bruņinieki.

Līdz ceļiem bridām mēs pa asins jūru,

Bij zem' un debess purpursarkanās.

Bruņinieks.

Mans zobens atcirtās pret miesu mūri,

Es uztrinu un atkal darbā laidu.

Kurfirsts.

Kad viss bij galā, klajo lauku klāja

Sešpadsmit tūkstoši, tā tik bij kauja

Un uzvara: sešpadsmit tūkstoši.

Bruņinieki.

Sešpadsmit tūkstoši!

Gūstekņi kā atbalss.

Sešpadsmit tūkstoši! Vai, šausmas, šausmas!

Nikomedis.

Nav vārda man, kā tavu darbu saukt —

Sešpadsmit tūkstoš liķu,

Sešpadsmit tūkstoš neapbruņotu!

Kas to var atriekt, kā un kad?

Sabrūk briesmīgās sāpēs.

Kurfirsts.

Nu dariet, bendes, kā jums sacīju!

Bendes aizved gūstekņus.

Biskaps.

Es kungus ielūdzu uz pusdienām

Un drīkstu cerēt, ka pēc tāda darba

Pie sirds ies cepetis un burgundietis.

Visi projām.

CETURTĀ AINA

Izrādes vieta attēlo ielu. Pa viņu turp un atpakaļ staigā laudis. Daži apstājas, salasās pulciņos un atkal izklīst. Kaut kur stūrī redzams policists. Uznāk avīžu pārdevējs. Avīžu pārdevējs.

*Jaunākās ziņas! Jaunākās ziņas!
Svarīgas vēstis no ziemeļu frontes!
Iet garām pulciņš ļaužu.*

Pirmais.

Dod avīzi, draugs!

Citi.

*Apsēdīsimies še. Lasi balsī.
Apmetas uz paaugstinājuma trepēm.*

Pirmais lasa.

— Ziemeļu frontē niknas kaujas. Viesuļa uguns no abām pusēm. Lietpratēji piešķir kaujām ārkārtīgu nozīmi...

Apstājas un krata galvu.

Citi.

Lasi tālāk!

Pirmais.

— Ienaidniekam izdevās sagraut mūsu apcietinājumus un ieņemt pirmo pozīciju līniju. Nospiedošu iespaidu uz mūsu karaspēku atstāja ienaidnieka nāvīgās gāzes, kuras spēj iznīcināt ne vien cilvēkus, bet arī kokus un zāli. Mūsu karaspēks ar cīņu atkāpjas. Ienaidnieka zaudējumi pārsniedz 50 tūkstoš vīru.

Otrais.

Bet mūsu zaudējumi?

Pirmais.

Tos vari izrēķināt pats.

Trešais.

Simttūkstoš vīru, mazāk nebūs.

Otrais.

Tās ir beigas! To jau sen varēja paredzēt. Nu ir klāt tas laiks, kad:

Kareivju tūkstoši iznīkst kā tvaiks,
Cietokšņi sabrūk kā skalu būdas,
Visus mūs nodod un izpārdod Judass.

Trešais.
Viens lielais Judass tur pašā augšā un simtiem
mazāku ikkatrā vietā. Būtu laiks viņus.

Taisa nozīmīgu žestu.

Pirmais.
Beigas ir sākums — mums,
Sākums ir beigas — tiem!
Pienāk divas sievietes.

Pirmā.
Nezin, kas nu būs, bet šodien ved ievainotos bez-
gala. Visas slimnīcas esot pārpilnas. Man uznāca
dīvaina dziņa aiziet paskatīties, kā lai izstāstu tās
šausmas:

Dragātas rokas, atrautas kājas,
Kliedzieni skaļi un nopūtas vājas!
Ūdeni! — vaidēja viens — man deg plaušas!
Gāzes to kveldēja, nāve bij droša;
Otram tik rumpis gulēja gultā,
Šausmīgi ieplestām, stiklainām acīm;
Vēlēju viņam vislabāko tiešām:
Kaut jel viņš mirtu!

Otrā.
Klusi, es nevaru panest šīs šausmas!

Pirmā.
Klusēšu, klusēšu. Man pašai kājas trīc. Bet nu
steigsimies. Jāstāv rindā, varbūt izdodas dabūt
maizi. Vakar nebija ne kumosīņa mājās. Sirds lūza,
kad Jānītis lūdzās: māmiņ, dod man gabaliņu mai-
zes, vienu pašu maziņu, maziņu gabaliņu! Bet rin-
das kļūst arvien garākas. Līdz pilnīgam badam
vairs nav tālu. Ko gan mēs vēl piedzīvosim?

Otrā.
Gan jau piedzīvosim, pagaidi tikai!

Abas prom.

Pirmais.
Bads un nāve varens pāris! Un kapitāls spēlē sa-
vedēja lomu. Drīz dzims likumīgais bērns un pie-
prasīs savas tiesības. Varu iedomāties, kas tas būs
par pārsteigumu! Kaut tik nu bērns piedzimtu
dzīvs.

Otrais.
Par to jāparūpējas.

*

Piestreipuļo kāda māte un sabrūk uz pakāpēm.

Māte.
Ko lai es daru, ko lai es daru?

Pirmais.
Kas kait, māmiņ?

Māte.
Deg, sirds deg! Dēls, mans mīlais dēls!

Pirmais.
Vai kritis?

Māte.
Nošāva! Kara tiesa nošāva! Dumpinieks bijis! Mīlie,
taisns bija mans dēls, taisns un neviena priekšā
neliecās. Pret karu esot uzstājies... Par to nāve...
nāve. Un arī pabalsta neizdod... dumpinieka mā-
tei. Kopš vakardienas neesmu ēdusi. Vienīgā izeja
— mirt.

Raud bez asarām.

Pirmais *aprunājas ar citiem. Katrs sniedz pa naudas
gabalam. Viņš dod tos mātei.*

Ņemiet to no mums kā mazu līdzjutības pierādī-
jumu.

Māte.
Kungi, man kauns! Es esmu kā ubadze, kā veca
ubadze!

Pirmais.
Mēs neesam kungi, māt. Ņemiet jūsu dēla dēļ un
ejiet paēst. Jums vajag stiprai būt, jo jūs esat
krietna dēla māte.

Māte *grib piecelties, bet sabrūk atpakaļ.*

Es nevaru, mīļie!

Visi.

Mēs palīdzēsim!

Palīdz mātei piecelties un aizved to.

Uznāk pulciņš solidu kungu.

Pirmais kungs.

Vai rudzi zied?

Otrais kungs.

Nevar sūdzēties. Šodien dabūju jaunu valdības apsūtījumu par lielāku sumu. Kāds nieciņš jau nu atkritis. Ir arī liela vajadzība; es nopirku muižu ar laukiem, dārziem un zivju dīķiem. Un divus namus remontēju. Bet jūs?

Pirmais kungs.

Man tāds mazs uzdevums intendanturā. Bet jāatzīstas, diezgan ienesīgs. Man pilsētā ir desmit lielu namu, bet es vēl taisos pirkt.

Trešais kungs iereibis.

Vai zināt, kungi! Kad es tā paraugos uz sevi un domāju, cik jauki dzīvot kara laikā! Citi cieš no kara... Nu, lai cieš, kam patīk, es neciešu:

Kopš lielgabali dārd, aug kapitāls

Kā sniega lavina, no kalna krītot, —

Lai samaļ tūkstošus, lai sagrauj pilsētas,

Lai zemes bagātības gaisā sit:

Uz mani atpakaļ tās mirdzot rit.

Es ņemu dzīvi it kā sievieti,

Kas, vīnā noreibusi, pati ļaujas,

Deg pilsētas kā sārta milzīgi,

Tā, dejā vilkdama, ap mani skaujas!

Citi.

Bravo! Lieliski! Lai dzīvo karš!

Aplaudē. Uznāk divi virsnieki.

Pirmais virsnieks.

Sveiki, kungi! Par ko tik liksmi?

Otrais kungs.

Šis kungs dziedāja karam ditirambus!

Pirmais virsnieks.

Ai, jūs nezināt, kas ir karš! Zaldātam viņš varbūt liekas briesmīgs, bet ko zaldāts zina no daiļuma! Karš reibina kā vīns, kā pavasara gaiss, un mēs kļūstam kā tauriņi: no puķes uz puķi, no zieda uz ziedu... Kas ir, vai neaizlaidīsimies arī šodien kaut kur — visi kopā?

Pirmais kungs.

Pieņemts. Es izmaksāju! Bet uz kuriem?

Avīžu pārdevējs.

Jaunākās ziņas! Ziemeļu fronte! Ienaidniekam pieņākušas rezerves. Stāvoklis nopietns.

Otrais virsnieks.

Stāvoklis tiešām nopietns. Dod šurp avīzi, lai paraugos, vai šodien būs ar joni jāieņem krievietes Ampirā vai vācietes Kazino.

Uznāk ģitarnieks un dejotāja — čigāniete.

*

Pirmais virsnieks.

Tur jau mākslinieki paši nāk klāt. Heisā, bohema! Šurpu! Mēs tvīkstam pēc jūsu mākslas! Maksāts tiks labi. *Ģitarnieks un čigāniete pienāk. Kungi un virsnieki apmetas uz kāpnēm. Apkārt viņiem pulcējas laudis. Ģitarnieks nostājas uz pakāpēm, bet čigāniete viegli uzskrien uz paaugstinājuma.*

Ģitarnieks.

Heija, Rita!

Sāk spēlēt.

Rita dzied.

Tikai tas man ir mīļš,
Kas prot gavilēs šalkt,
Kaisles pilns, jauns un zvīļš,
Mana tuvuma alkt.

Mirkli vien mīlu tvert,
Neļaut sirdi tai siet,
Dzīves saldumu dzert
Un par ciešanām smiet.

Heij! Dziesma skan,
Dejā man
Acis laistās,
Lūpas ar
Skūpstīt var
Sārti skaistās!

Ņemiet mani, kas nebaidās mīlēt,
Ļaujiet sev likteni zīlēt!

*Dziesma pamazām pāriet straujā dejā.
Atskan aplausi. Dejojāja nolēc no paaugstinājuma. Pirmais
virsnieks satver viņu un novelk sev blakus.*

Balsis.

Tagad ģitarnieks lai dzied!

Ģitarnieks spēlē un dzied.

Vakar vēl meldijās
Dvēsele šūpojās
Gaiša un glezna kā zieds.
Šodien raud dvēsele,
Sasista ģitare,
Asinīs iebridis riets.
Saskaņa irusi,
Mīla ir mirusi,
Naidis mūs pa pasauli triec.
Rīti aust nopūtās,
Diena grimst žēlabās,
Dzīvība pumpurā vīst.
Sievas un līgavas
Apsmieklā kritušas,
Mātes pa kapenēm klīst.
Karu un asinis
Dzīvības priesteris —
Dziesminieks aicina nīst.

Aplausi. Dziesminieks noņem cepuri un nokāpj ļaudīs.

Pirmais virsnieks.

Es nemīlu tamlīdzīgas dziesmas. Vai tev nav nekā jautrāka?

Rita.

Viņš greizsirdīgs uz mani. Viņam nepatīk, ka es mīlu virsniekus, tāpēc viņš skumst.

Ģitarnieks.

Rita, iesim!

Pirmais virsnieks.

Nē, Rita brauks mums līdzī un dejos. Ja vēlies, brauc tu arī, bet tev jāapsolās dziedāt liksmas dziesmas.

Ģitarnieks.

Rita, tu nāksi!

Rita.

Nē, es neiešu! Es braukšu ar' viņiem!

Virsnieks apkampj Ritu, visa grupa pieceļas un taisās iet.

Ģitarnieks triec ģitaru pret zemi.

Tad es satriecu savu mīlu kā šo ģitaru!

Jūs varat mani nicināt

Un savilkt seju augstprātīgā smīnā,

Tas brīdis jau ir tuvu klāt,

*Kad atdzeršos es atriebības vīnā.

Kad gulēsiet jūs ielas putekļos,

Un darba ļaudis šeitān dzīres dos.

Pirmais virsnieks.

Ko viņš iedrošinās! Vai tie ir draudi vai muļķība?

Ja tu nebūtu tik nožēlojams, es tevi nošautu ar paša roku.

Šinī brīdī veļas ļaužu vilnis. Starp viņiem daudz strādnieku un kareivju.

Redzami arī iepriekšējie garāmgājēji. Troksnis.

Balsis.

— Diezgan ciests! Diezgan slepkavots!

— Pietiks upuru! Nost ar karu!

— Nost ar varmāku valdību!

— Lai dzīvo revolūcija!

Nobijies izskrien uz priekšu policists. Virsnieki izrauj revolverus.

Pirmais virsnieks.

Es pavēlu jums izklīst! Policija, izklīdīniet šos laudis!

Balsis.

Nost! — Nost ar viņu!

Pirmais virsnieks.

Izklīstiet, citādi es šaušu!

Paceļ revolveri.

Ģitarnieks izsit viņam ieroci.

Tas brīdis klāt, par kuru runāju!

Cīnās ar viņu un nosviež to zemē. Policists un otrs virsnieks tiek atbruņoti. Kungi steigšus manās projām.

Saucieni.

— Nost ar varas kalpiem!

— Nost ar policiju!

— Lai dzīvo brīvība!

Jauneklis, kailu galvu, sarkanu ziedu pie krūts, parādās uz paaugstinājuma. Tai pašā brīdī pār paaugstinājumu uzvijas sarkans karogs.

Biedri! Tilti ir salauzti, atkāpšanās vairs nav! Uz priekšu! Lielais brīdis ir pienācis! Atmaksas stunda ir klāt. Līdz dibenam ir iztukšots ciešanu un kauna kauss! Tūkstoši un atkal tūkstoši ir upurēti pilsonības elkam — kapitalam. Zeme ir auglīga kļuvusi no mūsu asinīm. Revolūcijas sēkla varenī dīgs.

Pilsētas kūpošās drupās guļ,
Jūras asiņu vilņus kuļ,
Zeme aiz kapu smaguma līkst...
Celieties visi, kas sacelties drīkst!
Kultura važās saslēgta sten,
Kapitāls viņu kā verdzeni dzen,
Laiks nu ir pēdējo kauju tam dot,
Garu un kulturu atbrīvot!

Biedri! Gadu tūkstošiem vara ir valdījusi pār garu.
Atkal un atkal ir sacēlies gars un kritis atpakaļ
uzvarēts. Kultura ir kalpojusi varai un kroplota
tikusi. Valdošo šķiru verdzene, viņa gaida pēdējo
un stiprāko šķiru, kura to atsvabinās un pacels
goda vietā. Darba ļaužu šķira ir tā, kura apvienos
sevī visu cilvēci un nesīs tai izlīdzinošo taisnību
un vienlīdzību. Viņa sludina pasaulei humanāko
mācību, kādu vien pazīst cilvēce — socialismu...

S a u c i e n i.

— Lai dzīvo socialisms!

— Lai dzīvo vienlīdzība!

*

Šinī brīdī atskan kareivju muzika. Parādās pulciņš zal-
dātu šautenēm rokā. Viņus ved kāds virsnieks.

S a u c i e n i.

— Uzmanieties! Kareivji!

— Nešaujiet, draugi!

J a u n e k l i s.

Esiet mierīgi, ļaudis! Tie ir mūsu brāļi. Viņi iet ar
mums. Esiet sveicināti, biedri kareivji!

V i r s n i e k s.

Ciet klusu! Izklīstiet! Tiks šauts!

S a u c i e n i.

— Nost ar viņu!

— Lai dzīvo revolūcija!

— Lai dzīvo brīvā armija!

V i r s n i e k s.

Ar durkļiem, kareivji, uz priekšu!

Kareivji nekustas.

J a u n e k l i s.

Kareivji, jūs esat tie, kas visvairāk cietuši no vecās
varas. Jūsu brāļu kapi ir dienvidos un ziemeļos,
rītos un vakaros. Kapitāls dzinis jūs pret citu zemju
strādniekiem, kuri, tāpat kā jūs, deg aiz nepacietī-
bas izbeigt karu, sniegt jums pretim savas brāļu
rokas un apvienoties kopīgā cīņā pret visas pasau-
les apspiedējiem. Lai dzīvo...

Virsnieks.

Mirsti!

Balsis. *Izšauj uz viņu. Jauneklis krīt.*

Slepkava! Nost! Nāve tam!

Kareivju starpā kustība. Daži satver virsnieku no muguras un nosviež to zemē. Pazib durkļi.

Kareivis.

Tas suns ir sodīts!

Balsis.

Mūsu vadonis mirst!

Kareivji un ļaudis sajūk kopā. Visi ieslēdz jaunekli, kurš gul uz paaugstinājuma.

Jauneklis ar mokām paceļ galvu, uz rokām balstīdamies.

Es esmu laimīgs... savām asinīm apzīmogodams strādnieku... un kareivju brālību... Lai viņa neirst... nekad. Lai dzīvo darba ļaužu... vienība! Lai dzīvo... revolūcija!..

Atkrīt un mirst. Ļaudis noņem cepures.

Pirmais garāmgājējs.

Biedri! Šī diena mums ir gaviļu diena, bet arī dziļu sēru diena! Viens no mūsu krietnākajiem biedriem un pašreizējīgākajiem cīnītājiem ir kritis. Viņš ir pieskaitīts to asins mocekļu skaitam, kuri gadu tūkstošiem ir cīnījušies par apspiesto taisnību. Bet:

Mēs neraudam pār saviem kritušiem,

Ne asaru, bet darba vajag tiem.

Tik karogus pār zārku noliecam,

Vest cīņu tālāk viņiem apsolām!

Mūžīga piemiņa viņiem un visiem revolūcijas kritušiem visās zemēs un visos laikos!

Orķestris spēlē sēru maršu. Karogs nolaižas pār kritušo.

Ļaudis dzied.

Ļaudis.

Mūžīgu piemiņu kritušiem ceļam

Kopīgā nākotnes darbā,

Varoņu atcerē spēkus sev smeļam,

Cīņā kad pagurstam skarbā.

Naidnieks iet cīņā ar viltu un varu,
Sludina nāvi un briesmas,
Krūtīs mēs jūtam sev kritušo garu
Degam kā sarkanās liesmas.

Biedri, uz priekšu, kaut cīņā ar krītam!
Cīņas bez upuriem nava!
Pretim mūs veda tie brīvības rītam!
Kritušiem mūžīga slava!

Pirmais garāmgājējs.

Solieties izpildīt kritušā biedra pēdējo vēlēšanos!
Solieties nenolaist cīņas karogu, iekāms nav gūta
pilnīga uzvara!

Ļaudis.

Mēs solāmies!

Pirmais garāmgājējs.

Solieties uzturēt darba ļaužu vienību visās zemēs!
Solieties kopīgiem spēkiem cīnīties par socialisma
uzvaru!

Ļaudis.

Mēs solāmies!

Pirmais garāmgājējs.

Apstiprināsim savu solījumu ar visu strādnieku
vienības himnu!

Visi klātesošie orķestra pavadībā dzied.

Uz cīņu mostiet, darba ļaudis,
Tu visu zemju vergu bars!
Zem bada lāsta diezgan snaudis,
Pēc cīņas slāpst mums brīvais gars!
Mēs varmācības troni grausim,
Grūs netaisnība, trūkums skarbs,
Mēs jaunu pasauli sev celsim,
Kur valdīs taisnība un darbs.

Tā būs pēdējā kauja,
Kas ar uzvaru nāks,
Ar Internacionāli
Tad katris atdzimt sāks!